

PLAN ODNOWY MIEJSCOWOŚCI WERCHRATA

Gmina: Horyniec – Zdrój
Powiat: Lubaczowski
Województwo: Podkarpackie

Werchrata , Horyniec – Zdrój
Czerwiec 2013

SPIS TREŚCI

I.	WSTĘP	2
II.	CHARAKTERYSTYKA MIEJSCOWOŚCI, W KTÓREJ REALIZOWANA BĘDZIE OPERACJA	3
	1. Położenie geograficzne i administracyjne	3
	2. Historia miejscowości	6
	3. Określenie przestrzennej struktury miejscowości	7
III.	INWENTARYZACJA ZASOBÓW SŁUŻĄCYCH ODNOWIE MIEJSCOWOŚCI	8
	1. zasoby przyrodnicze	8
	2. Dziedzictwo kulturowe	13
	3. Infrastruktura społeczna	19
	<i>Zasoby mieszkaniowe</i>	20
	<i>Oświata i wychowanie</i>	22
	<i>Zdrowie i opieka społeczna</i>	24
	<i>Kultura</i>	24
	4. Komunikacja	25
	5. Infrastruktura techniczna	26
	<i>Energetyka</i>	26
	<i>Dostarczanie Ciepła</i>	27
	<i>Dostarczanie wodna</i>	27
	<i>Usuwanie ścieków</i>	28
	<i>Usuwanie odpadów</i>	29
	<i>System gazowniczy</i>	29
	<i>Telekomunikacja</i>	29
	6. Gospodarka i rolnictwo	30
IV.	OCENA MOCNYCH I SŁABYCH STRON MIEJSCOWOŚCI W KTÓREJ BĘDZIE REALIZOWANA OPERACJA	33
	<i>Analiza SWOT</i>	34
V.	OPIS PLANOWANYCH ZADAŃ INWESTYCYJNYCH I PRZEDSIĘWZIĘĆ AKTYWIZUJĄCYCH SPOŁECZNOŚĆ LOKALNĄ	36
	1. Opis planowanych przedsięwzięć	36
	2. Szacunkowy koszt i harmonogram realizacji zadań	41
	3 Uzasadnienie realizacji zadań	42
	<i>Zakończenie</i>	42

I. WSTĘP

Plan Odnowy Miejscowości Werchrata jest dokumentem zgodnym ze strategicznymi dokumentami Gminy (Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Horyniec - Zdrój, Strategią Rozwoju Gminy Horyniec - Zdrój) oraz innymi strategicznymi dokumentami o charakterze regionalnym i krajowym (takimi jak: Strategia Rozwoju Powiatu Lubaczowskiego, Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego , Strategia rozwoju Kraju, Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia, Strategia Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa na lata 2007-2013). Plan ten został opracowany zgodnie z Rozporządzeniem Ministra rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 14 lutego 2008 oraz z późniejszymi zmianami w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „ Odnowa i rozwój wsi” objętych Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 - 2013

Opracowanie i uchwalenie Planu Rozwoju Miejscowości jest niezbędnym warunkiem przy ubieganiu się o środki finansowe w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, działanie: Odnowa i Rozwój Wsi.

Plan odnowy Miejscowości Werchrata charakteryzuje miejscowość – jej zasoby, wewnętrzne uwarunkowania (mocne i słabe strony) oraz czynniki zewnętrzne mogące mieć wpływ na proces odnowy (szanse i zagrożenia). Ponadto, jako strategiczny dokument planistyczny, Plan Odnowy Miejscowości zawiera opis planowanych zadań inwestycyjnych i przedsięwzięć aktywizujących lokalną społeczność na przestrzeni najbliższych siedmiu lat. Plan Odnowy Miejscowości zawiera działania długofalowe, określone w horyzoncie czasowym Określa generalny kierunek rozwoju oraz przedstawia metody i narzędzia jego wdrażania. Ponadto umożliwia planowe realizowanie działań ukierunkowanych na tworzenie jak najkorzystniejszych warunków rozwoju wsi i życia jej mieszkańców.

Plan odnowy Miejscowości Werchrata zaplanowany został na okres najbliższych siedmiu lat od 2013 r. do 2020 r. . W okresie tym podejmowane będą działania inwestycyjne, a także inne o charakterze szkoleniowym wynikające z przyjętych priorytetów rozwoju miejscowości.

Plan Odnowy Miejscowości Werchrata został opracowany między innymi na podstawie danych dostarczonych przez urząd Gminy Horyniec - Zdrój – dane te wynikały zarówno z wizji Władz Samorządowych, jak również – oczekiwań mieszkańców.

II.CHARAKTERYSTYKA MIEJSCOWOŚCI, W KTÓREJ REALIZOWANA BĘDZIE OPERACJA

1. Położenie geograficzne i administracyjne

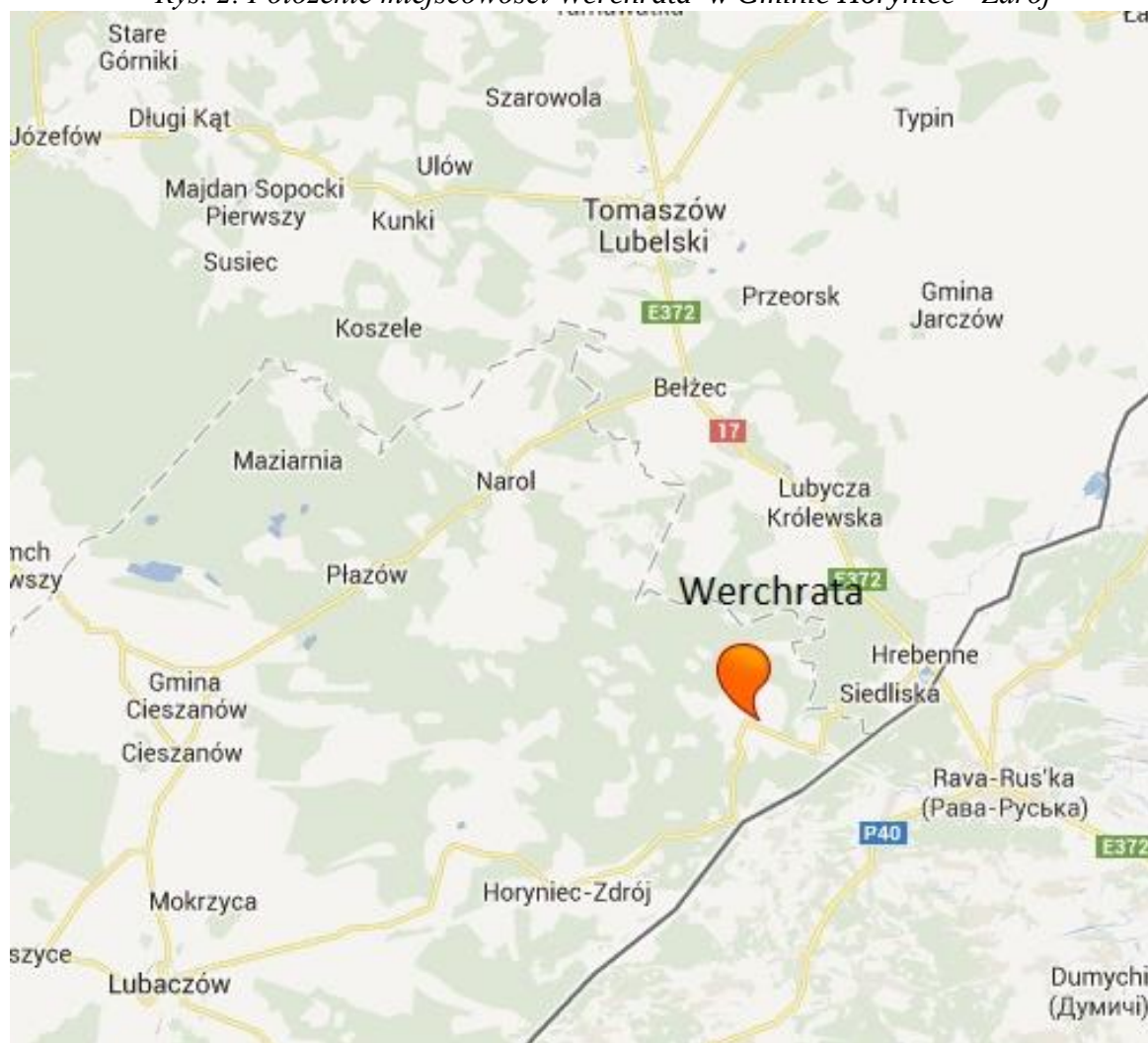
Miejscowość Werchrata położona jest w województwie podkarpackim w powiecie lubaczowskim i wchodzi w skład administracyjny Gminy Horyniec – Zdrój, położona jest na północno-wschodnim krańcu województwa podkarpackiego. Rys .1

Rys.1 Położenie gminy Horyniec – Zdrój na tle województwa Podkarpackiego

Werchrata jest jednym z 11 sołectw Gminy i położone jest w zachodniej jej części z dala od wielkich i tłocznych aglomeracji oraz ruchliwych szlaków komunikacyjnych, jest zaliczane do miejsc cichych i spokojnych. Rys .2 , leży ona na pograniczu Płaskowyżu Tarnogrodzkiego i Roztocza, w okolicy krajobrazowo bardzo urozmaiconej i dużym stopniu zalesienia. Zabudowania wsi rozsiadły się na lekko pofałdowanej wysoczyźnie, na wysokości 245 – 255 m n.p.m. Miejscowość ta sąsiaduje z Gminą Narol i Bełżec

Rys. 2. Położenie miejscowości Werchrata w Gminie Horyniec - Zdrój

Źródło: Googlemaps

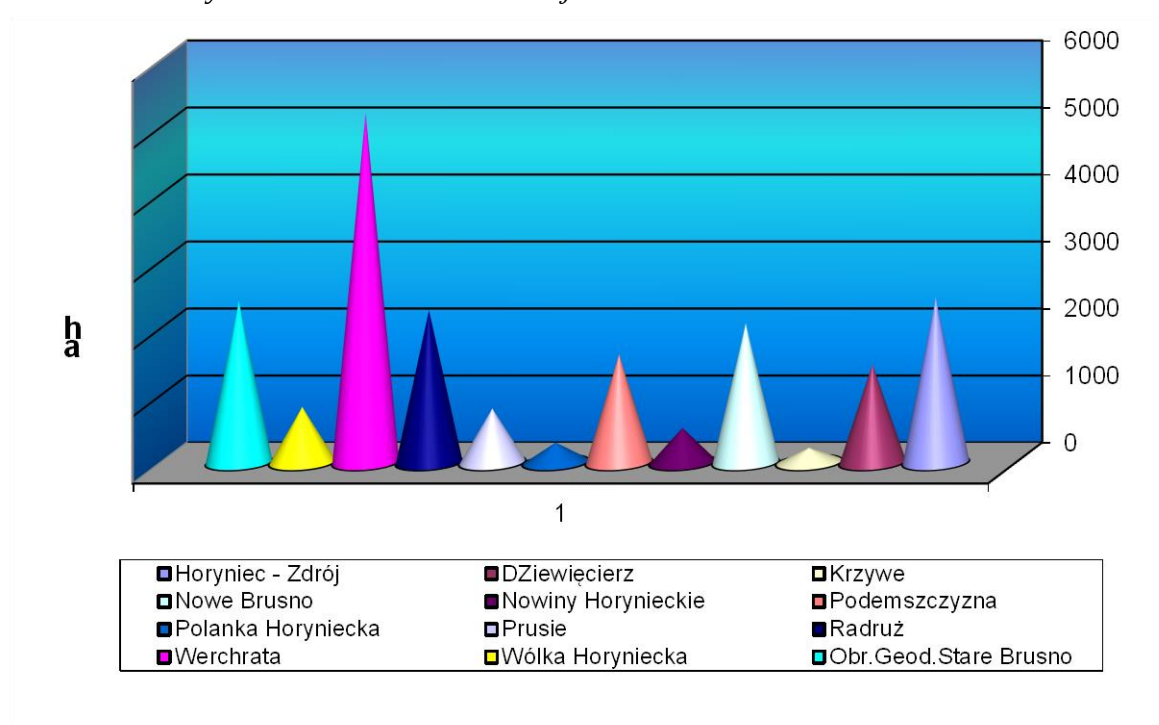
Miejscowość Werchrata zajmuje obszar ponad 52 km² i ponad 5223 ha co stanowi ponad 25 % całkowitej powierzchni Gminy. Na tle innych miejscowości w Gminie pod względem obszarowym zajmuje 1 pozycję, Tabela 1,

Tabela: 1. powierzchnia miejscowości Werchrata na tle sołectw w Gminie.

Lp.	Sołectwo	Powierzchnia w ha	[%]
1	Horyniec	2474,04	12,2
2	Dziewięcierz	1476,33	7,3
3	Krzywe	226,54	1,1
4	Nowe Brusno	2085,82	10,7
5	Nowiny Horynieckie	526,37	2,6
6	Podemszczyna	1624,42	8,0
7	Polanka Horyniecka	306,28	1,5
8	Prusie	815	4,0
9	Radruż	2281,43	11,2
10	Werchrata	5223,33	25,7
11	Wólka Horyniecka	838,08	4,1
12	Obręb geod. Stare Brusno	2423,04	11,9
Ogółem		20301,61	100,0

Źródło: Opracowania własne

Rysunek 1. Powierzchnia miejscowości Werchrata na tle sołectw w Gminie.

Źródło: Opracowanie własne

2. Historia miejscowości

Wieś pierwotnie znana jako "Wierzchrata", "Wichrata". Poświadczona źródłowo w 1444; prawo wołoskie wzmiankowane w 1507; w 1582 występował kniaź. Do 1775 osada wchodziła w skład dóbr wojewody bełskiego; następnie należała do Zofii ks. Lubomirskiej, wojewodziny lubelskiej, później na krótko stanowiła własność Ksawerego Starzeńskiego. Przed 1804 występowała jako centrum niewielkiego klucza dóbr w posiadaniu hr. Łosiów. W końcu XIX w. własność m. in. Rozalii Ottenkron, Ludwika hr. Dębickiego, Emanuela i następnie Heleny Homolacz; od początku XX w. obszar dworski należał m. in. do Aby Ettlinger.

Wieś spustoszona w trakcie najazdów tatarskich na początku XVI w.; w 1-szej połowie XVII w. objęta zaburzeniami społecznymi na tle ekonomicznym; wyniszczona w 1915, podczas nalotu niemieckiego w 1939 oraz niemal zupełnie podczas walk LWP z UPA w latach 1944-47. W przeszłości wiejski ośrodek rzemieślniczy o dużym znaczeniu; od XVI do XX w. rozwój eksploatacji kamienia (wapno, kamienie młyńskie i żarnowe) w obrębie bruśnieńskiego rejonu kamieniarskiego; w XVII w. wzmiankowani hutnicy i rudnicy, kuśnierze, a w XVIII w. także liczni tkacze. Od XVI w. funkcjonował młyn i karczma; na przełomie XIX i XX w. ilość karczem i domów zajezdnych wzrosła do dziewięciu, w tym czasie przy młynie funkcjonował tartak i folusz, wówczas także czynnych było kilku garncarzy. W zestawie etnicznym przeważała ludność ukraińska, następne miejsce zajmowali Żydzi, Polacy i Niemcy. W 1939r. wieś liczyła 3.210 mieszkańców. Ludność ukraińska wysiedlona została w maju 1947r. Osada położona na pagórkowatym terenie Wschodniego Roztocza, w paśmie Horaje, na południowy wschód od wyniesienia Wielkiego Działu (390 m n.p.m.), u źródeł i w dolnym biegu rzeki Rata, wzdłuż traktu łączącego niegdyś Rawę Ruską z Narolem przy jarosławsko-sokalskiej linii kolejowej (ob. Jarosław-Belżec). Niegdyś rozległa wieś, złożona z głównej części o charakterze łańcuchówki i licznych przysiółków bezkształtnych, z których ważniejsze: Bohusze, Dahany, File, Goraj, Górniki, Kozubele, Majdan, Monastyrz (Monastyr), Mrzygłody, Nesteraki, Niedźwiedzie, Stawki (Stawy-szcze), Zawałyła. Obecnie średniej wielkości osada z rozproszoną zabudową skoncentrowaną przy głównej drodze przelotowej. W centrum usytuowana dawna cerkiew greko-katolicka., parafialna, pw. św. Jerzego, obecnie kościół katolicki. W przysiółku Monastyrz, w latach 1678-1806, istniał monaster bazylianów z trzema świątyniami, z których najdłużej czynna była cerkiew pw. Opieki N M P. W pobliżu funkcjonowała również niewielka pustelnia,

założona przez św. Brata Alberta (Adama Chmielowskiego) w 1891, a także, na tzw. "Buczynie", greko-katolicka kaplica liturgiczna; we wschodniej części osady znajdował się dwór wraz z folwarkiem (były. PGR).

3. Określenie przestrzennej struktury miejscowości

Analizując układ przestrzenny wsi należy pamiętać o 4 letnim epizodzie czasowym 1944-1947, który na strukturę osadniczą obszaru wywarł większy wpływ niż poprzednie pięć wieków. Charakterystyczną cechą układów osadniczych gminy do II wojny światowej były bardzo duże wsie z licznymi przysiółkami. W wyniku walk z UPA i wysiedleniom ludności ukraińskiej trwałemu wymazaniu z mapy osadniczej gminy uległo 9 wsi i 20 przysiółków , stan zabudowy w ocalałych wsiach zmniejszył się do 40-50 %.

Miejscowość Werchrata jest typowym obszarem wiejskim, charakterystycznym w Polsce prezentującą typ wsi łańcuchowej . Większość zabudowy w postaci indywidualnych gospodarstw zlokalizowana jest wzdłuż głównej drogi przebiegającej przez miejscowość. Wzdłuż drogi zaobserwować można liczne małe stawy, a przydrożna roślinność to głównie krzewy i drzewa liściaste. Na północ od głównej drogi obszarem dominującym są łąki, a idąc jeszcze dalej na północ zaobserwować można obszar lasu z przewagą drzew iglastych. Przestrzenną strukturę miejscowości przedstawia Rysunek 3

Werchrata nie posiada typowego rynku, wynika to ze specyficznej historii miejscowości. W centrum miejscowości zlokalizowana jest Szkoła Podstawowa wraz z zapleczem gastronomicznym przy szkole funkcjonuje oprócz biblioteki szkolnej filia biblioteki publicznej wraz z czytelnią, Budynek Wiejskiego Domu Kultury - miejsce spotkań dzieci i młodzieży. W dalszej części znajduje się budynek Ochotniczej Straży Pożarnej wyposażony w sprzęt pożarniczy i samochód. Następnie znajduje się Kościół parafialny pw. Św. Józefa Robotnika

Rys. 3 Przestrzenna struktura Miejscowości Werchrata

Źródło: geoportal.gov.pl

III. INWENTARYZACJA ZASOBÓW SŁUŻĄCYCH ODNOWIE MIEJSCOWOŚCI

1. zasoby przyrodnicze

Budowa geologiczna

Teren miejscowości Werchrata miejscowości leży w obrębie prowincji niżowo-wyżynnej środkowoeuropejskiej, na pograniczu dwu okręgów fitogeograficznych: Lubaczowsko-Cieszanowskiego i Rostocza Południowego, co ogólnie odpowiada podziałowi fizyczno-geograficznemu, które powstało podczas fałdowań alpejskich w okresie środkowego trzeciorzędu. W czasie fałdowań na tereny obecnej gminy wkroczyło morze wypełniając ten obszar głęboko- morskimi osadami, głównie miocęńskimi iłami krakowieckimi i iłolupkami.

Miocęńskie iły krakowieckie reprezentowane są przez półzwarte iły pylaste, występujące na głębokości ok. 3 – 15 m. Osady czwartorzędowe, plejstocęńskie

występują głównie jako spoiste osady wodno-lodowcowe, wykształcone w postaci ilów pylastych, glin pylastych zwięzłych i glin zwięzłych. Na obszarze miejscowości przeważają grunty spoiste o miąższości ponad 5 m

Surowce mineralne

Na obszarze miejscowości Werchrata nie występują udokumentowane złoża surowców mineralnych. Na terenie Gminy lokalnie eksploatowany jest piasek na potrzeby budownictwa oraz kamień wapienny. Na terenie gminy znajdują się złoża:

- surowców mineralnych: margli, piasków, piaskowców i wapieni - występujące w obrębie Roztocza
- kopalin: borowiny (torfu niskiego) i siarczkowych wód mineralnych - występujące w obrębie Kotliny Sandomierskiej.

W/w surowce mineralne dokumentowane były w latach 70-tych pod kątem rozwoju przemysłu materiałów budowlanych (szczególnie produkcji wapna i cementu),

Jedyny czynny kamieniołom wapienia budowlanego w rejonie nieistniejącej wsi Stare Brusno, zaspokaja potrzeby lokalne i stanowi kontynuację funkcjonujących na tym terenie od kilku wieków kamieniołomów.

Udokumentowane złoża kopalin to:

- borowina (torf niski) w rejonie Podemszczyzny,
- siarczkowe wody mineralne w Horyńcu-Zdroju

są zaliczane do surowców leczniczych i jako takie stanowią podstawę lecznictwa uzdrowiskowego w Horyńcu-Zdroju.

Użytki ekologiczne i pomniki przyrody

W Werchracie występują liczne gatunki roślin i zwierząt w tym niektóre będące pod ścisłą ochroną. Cały obszar miejscowości leży w obrębie niżowo-wyżynnej środkowoeuropejskiej, na pograniczu dwu okręgów fitogeograficznych: Lubaczowsko-Cieszanowskiego i Roztocza Południowego, co ogólnie odpowiada podziałowi fizyczno-geograficznemu. W obrębie Płaskowyżu Tarnogrodzkiego występuje roślinność typowa dla pasa kotlin podgórskich, na Roztoczu dominuje

roślinność charakterystyczna dla pasa wyżyn. Środowisko przyrodnicze poszczególnych okręgów uzależnione jest od stopnia wykorzystania rolniczego gruntów, warunków klimatycznych, glebowych i stosunków wodnych danego obszaru.

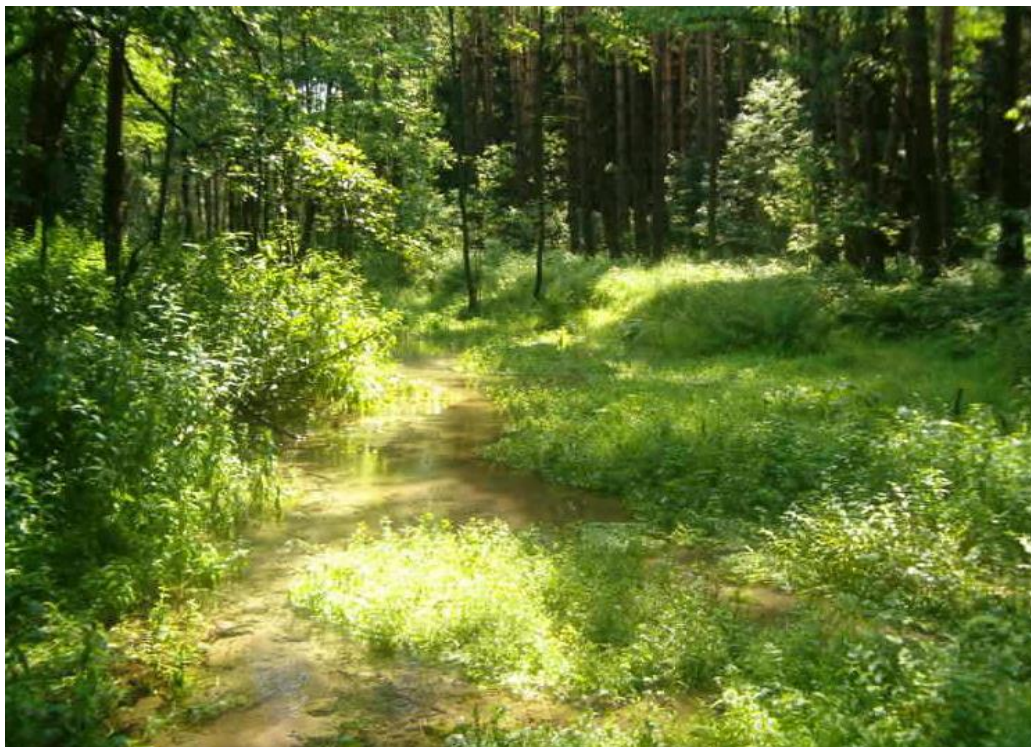
Terytorium Werchraty charakteryzuje się stosunkowo dużym stopniem zalesienia. W obrębie Roztocza lasy zajmują ponad 50 % powierzchni terenu, na Płaskowyżu nieco mniej niż 40 %.

Wśród zbiorowisk leśnych Roztocza występują głównie lasy i bory świeże oraz lasy i bory mieszane. Drzewostan tych lasów tworzy głównie sosna. Naturalne dla tego regionu są żyzne buczyny karpackie (forma podgórska) o odmianie roztoczańskiej. Porastają one wyższe partie wzniesień oraz liczne tu wąwozy i parowy. Rozległe połacie takich buczyn spotyka się oprócz Werchraty jeszcze w rejonie Nowin Horynieckich (Las Buczyzna) . Pośród żyznych lasów liściastych pojawiają się zespoły typowo gradowe, m.in. w okolicach Nowin Horynieckich. W nielicznych skupiskach zachowały się drzewostany jodłowe. Duża część roztoczańskich lasów rośnie na gruntach porolnych, część z nich powstała z samosiewów.

Zbiorowiska roślinne Miejscowości cechuje duża różnorodność. Występuje tu wiele gatunków roślin bardzo rzadkich, często reliktowych i podlegających ochronie. Oprócz typowych dla tej części kraju gatunków środkowoeuropejskich, spotyka się rośliny północne, górskie, syberyjskie i stepowe, a m.in. czosnek niedźwiedzi, żywiec gruczołkowaty, przetacznik górski, lulecznicę kraińską i sałatnicę leśną.

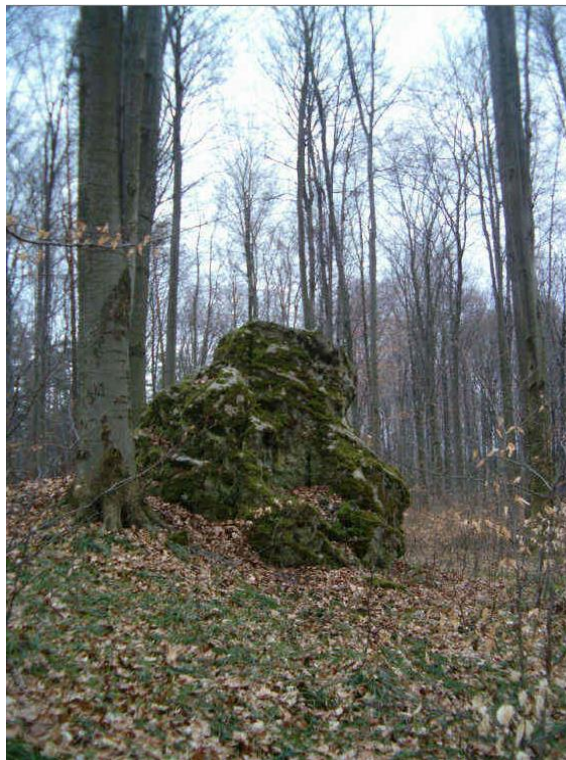
Fot 1. Leśne wąwozy

Fot. 2 Rzeka Rata i roślinność

Fot. 3 Formy skalne

Fot. 4 Diabelski Kamień

Fot. 5 drzewo rosnące na kamieniu

2. Dziedzictwo kulturowe

Mieszkańcy miejscowości Werchrata kulturowo i wyznaniowo związani byli w przeszłości z dwoma nurtami polskim o wyznaniu rzymsko – katolickim i unickim greko – katolickim. Fatalny w skutkach dla szeregu obiektów dziedzictwa kulturowe i wyznaniowego był okres lat 1944-1950, w których to w wyniku starć z UPA oraz bezpośrednio po ich zakończeniu, uległy całkowitemu zniszczeniu duża część zasobów kulturowych a większość pozostałych obiektów zostało rozgrabionym i zdewastowanych. Aktualnie na terenie miejscowości znajdują się następujące obiekty sakralne:

➤ *Kościół Parafialny w Werchracie*

Dawna cerkiew grekokatolicka, położona w centrum wsi, którą zaprojektował wybitny architekt ukraiński Wasilij Nahirnyj. Cerkiew została oddana do użytku w 1910 r. i poświęcona przez biskupa Konstantego Czechowicza. Ogromny, murowany obiekt wybudowany w neoklasycystycznym stylu z wielką kopułą przypomina nieco bazylikę św. Piotra w Rzymie.

W czasie pierwszej wojny światowej obiekt doznał szereg zniszczeń. Gruntowna renowacja obiektu została zakończona w 1928 r, tak długi czas remontu świątyni sugeruje, że świątynia uległa w znacznym stopniu zniszczeniu na skutek działań wojennych. Jest największym takim obiektem sakralnym na terenie polskiej części Rożtocza Wschodniego. W środku cztery cenne figury z XVIII w. przywiezione z Uchnowa, stojące w ołtarzu głównym. W bocznym ołtarzu od strony północnej znajduje się obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem, ikona z końca XVII wieku. Jeszcze do niedawna w świątyni znajdowały się dwie ikony namiestne z końca XVII w. *Matki Boskiej z Dzieciątkiem i Jezusa Nauczającego*. Zostały one wraz z ościeżnicami carskich wrót przeniesione na początku XX w. ze starej pochodzącej z 1638 r. drewnianej cerkwi i wstawione do ikonostasu w nowej murowanej świątyni. W ten sposób podkreślono ciągłość działania świątyń.. W przedsionku znajdują się dwie kamienne kropielnice pochodzące z byłego klasztoru Bazylianów. Po prawej stronie nawy wmurowana jest tablica upamiętniająca działalność św. Brata Alberta. Obok świątyni

znajduje się częściowo obrobiony kamień (wykonany w dawnym przysiółku Górniki), pozostałość po rozebranej pod koniec lat 40-tych dzwonnicy o trzech dzwonach. Pozostałe kamienie, na których posadowiona była konstrukcja dzwonnicy, są złożone obok nowo wybudowanego obiektu – Domu Oazowego. Na miejscu starej dzwonnicy postawiono nową (dzwon „Brat Albert”). Obiekt otoczony nowym drewnianym płotem wsparty na starych kamiennych słupach wykutych w warsztatach bruśnieńskich. Na placu przykościelnym nagrobek proboszcza greckokatolickiego Eugeniusza Chomińskiego (1867 – 1939).

Fot.6 Kościół parafialny

➤ **Kapliczki i krzyże przydrożne**

Kapliczki i krzyże przydrożne stanowią w uwarunkowaniach miejscowości Werchrata jeden z lepiej zachowanych elementów Dziedzictwa Kulturowego. Jest to tym bardziej cenne, że usytuowanie szeregu kapliczek lub krzyży jest dziś jedynym świadectwem przebiegu w przeszłości sieci drogowej lub usytuowania nieistniejących już układów osadniczych. Kapliczki i krzyże

przydrożne które występują na terenie całej gminy niemal wyłącznie stanowią wyroby „bruśnieńskiej szkoły kamieniarskiej” (z lokalnych złóż wapienia) prezentujące niejednokrotnie b. wysoki poziom artystyczny. Do rzadkości należą krzyże drewniane lub żelazne - te drugie jeżeli już, to w powiązaniu z postumentem kamiennym. Teren Werchraty i Roztocza, ze względu na ukształtowanie, był areną zaciętych walk w czasie tej wojny. Mimo, że historycy nie wspominają o żadnej wielkiej bitwie w okolicy, to doszło tu do kilku krwawych potyczek, w których zginęło wielu żołnierzy po obu stronach. Świadczą o tym liczne cmentarze i krzyże wojskowe rozsiane po polach i lasach.

Fot.7 Krzyż z I wojny Światowej

Fot.8 Krzyż przydrożny

Fot. 9 figurka

Fot.10 Krzyż przydrożny

➤ **Cmentarze**

Na terenie miejscowości znajdują się cmentarze:

- Cmentarz o powierzchni 0.8 ha (wym. w kształcie trapezu 60 - 70 x 125) składa się jakby z dwu części: starej (zajmuje ok. 75% powierzchni), gdzie znajdują się groby do II wojny światowej i nowej (25% powierzchni) mieszczącej groby z czasów po drugiej wojnie. W części starej znajduje się wiele pięknych pomników nagrobnych wykonanych przez kamieniarzy z odległego o 8 km Brusna. Najstarszy znaleziony nagrobek datowany jest na 1709 rok. Zachował się tylko fragment pomnika nagrobnego z inskrypcją. Na podstawie wyglądu inskrypcji (kształt liter i ich wykonanie) można przypuszczać, że pomnik nagrobny powstał wiele lat po pochówku. Pomnik powstał najprawdopodobniej w drugiej połowie XIX wieku w okresie silnego rozwoju ośrodka kamieniarskiego w Bruśnie. Ciekawostką cmentarza jest grupa krzyży mających specyficzny kształt bardzo zbliżony do kamieni żaren, a inskrypcje na nich są wykonane bardzo niewprawnie. Wszystkie pochodzą z lat 1800 - 1830, ich wygląd oraz materiał, z którego powstały

pozwała przypuszczać, że powstały w pobliskim ośrodku kamieniarskim w Górnikach.

Fot.11 Cmentarz w Werchracie

- *cmentarz wojenny Austriacki z okresu I wojny światowej*. Cmentarz znajduje się na dawnym placu cerkiewnym w centrum wsi obok Szkoły Podstawowej. W 2004 r. został odnowiony i postawione zostały nowe krzyże. Uroczystość poświęcenia odnowionego cmentarza odbyła się 27 maja 2005 r. Na płycie przedstawionej na zdjęciu znajduje się inskrypcja w języku niemieckim i polskim: "Tu spoczywają żołnierze armii cesarsko-królewskiej polegli w czasie wojny 1914 - 1918. Pamiętajcie o nich i o poległych we wszystkich wojnach. Ich losy wzywają nas do pojednania. Cmentarz ten odnowiony został przez Austriacki Czarny Krzyż w porozumieniu z Gminą Horyniec Zdrój."

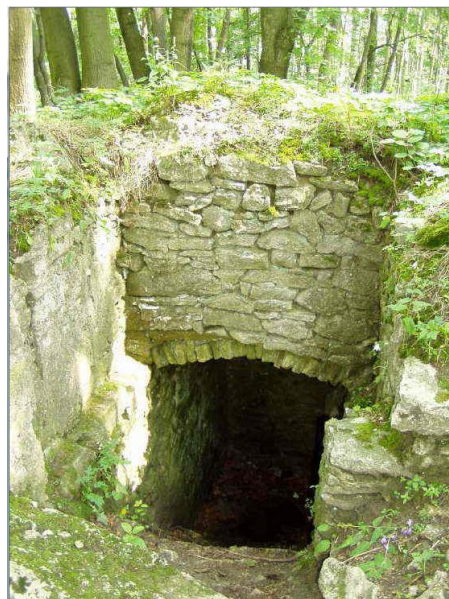
Fot.12 i 13 Cmentarz wojenny Austriacki z okresu I wojny światowej w Werchracie

- obelisk upamiętnia ofiary nalotu niemieckiego lotnictwa na stację w dniu 3 września 1939 r. W wyniku nalotu zginęło 111 żołnierzy, kolejarzy i ofiar cywilnych. Obelisk został zaprojektowany przez J. Burka, który znajduje się obok byłej nastawni Stacji PKP Werchrata

Fot.14 Obelisk ofiar nalotu niemieckiego

- Monaster bazylianów z trzema świątyniami – dawny Klasztor Bazylianów

Fot.15 i 16 Ruiny Klasztoru Bazylianów

3. Infrastruktura społeczna

Centralną funkcję w gminie Horyniec – Zdrój pełni miejscowość Horyniec – Zdrój będąca siedzibą władz gminy jak i ważniejszych instytucji użyteczności publicznej.

Miejscowość Werchrata zajmuje pierwsze miejsce pod względem zaludnienia miejscowości w gminie , tabela 5. Standard życia mieszkańców gminy zależy w dużym stopniu od wyposażenia poszczególnych miejscowości w odpowiednie narzędzia obsługi jak również warunki mieszkaniowe

Tabela 2. Ludność gminy Horyniec – Zdrój w rozbiciu na sołectwa

Lp	Sołectwo	Liczba mieszkańców		Razem
		Kobiety	Mężczyźni	
1	Horyniec	1250	1230	2480
2	Dziwęcierz	123	117	240
3	Krzywe	27	25	52
4	Nowe Brusno	292	289	581
5	Nowiny Horynieckie	51	50	101

6	Podemsczyzna	85	83	169
7	Polanka Horyniecka	75	65	131
8	Prusie	46	45	91
9	Radruż	116	112	228
10	Werchrata	335	266	601
11	Wólka Horyniecka	152	150	302
12	Obręb geod. Stare Brusno	-	-	-
	OGÓŁEM	2495	2481	4976

Źródło: Dane Referatu Ludności w Urzędzie Gminy Horyniec – Zdrój

Zasoby mieszkaniowe

Zasoby mieszkaniowe gminy Horyniec – Zdrój stanowią niecałe 9% ogółu zasobów mieszkaniowych powiatu lubaczowskiego. Natomiast z analizy zasobów mieszkaniowych gminy wynika, że w ośrodku gminnym w Horyńcu-Zdroju skoncentrowane jest blisko 40% ogółu zasobów mieszkaniowych gminy. Werchrata stanowi pierwsze sołectwo co do wielkości zasobów mieszkaniowych w gminie, tabela 6.

Tabela 3. Zasoby mieszkaniowe gminy Horyniec- Zdrój w skali poszczególnych sołectw

Lp.	Sołectwo	liczba mieszkań / typ zabudowy			
		Zagrodowe i jednorodzinne	wielorodz. i małe bud.	ogółem	[%]
1.	Horyniec-Zdrój	442	57	499	39,5
2.	Dziewięcierz	52	28	80	6,3
3.	Krzywe	18		18	1,4
4.	Nowe Brusno	150		150	11,6
5.	Nowiny Horynieckie	44	-	44	3,5
6.	Podemsczyzna	51	22	73	5,8
7.	Polanka Horyniecka	30		30	2,4
8.	Prusie	45		45	3,6
9.	Radruż	43	14	57	4,5
10.	Werchrata	156	34	190	14,0
11.	Wólka Horyniecka	94	-	94	7,4

	Ogółem mieszkań	1 109	155	1 264	100,0
--	----------------------------	--------------	------------	--------------	--------------

Źródło: Podstawowe informacje ze spisu powszechnego..op.cit.

Analiza standardów mieszkaniowych gminy pozwala na wysunięcie kilku wniosków:

- pod względem tzw. wskaźnika zagęszczenia osób na mieszkanie i na 1 izbę, miejscowość Werchrata legitymuje się wskaźnikami zbliżonymi do średniej powiatowej i wojewódzkiej,
- pod względem: średniej powierzchni użytkowej mieszkania oraz powierzchni użytkowej mieszkania przypadającej na 1 osobę, wskaźniki gminne są wyższe od średniej powiatowej i wojewódzkiej. Powyższe różnice dają się łatwo wytłumaczyć na przykładzie miasta Lubaczowa w mieście znaczny udział ogółu zasobów mieszkaniowych stanowi zabudowa wielorodzinna o znacznie wyższych wskaźnikach zagęszczenia niż w terenach rolniczych. Podobne analogie dotyczą wskaźników wojewódzkich.

Rozpoznanie w terenie potwierdza, że podział konstrukcyjny zabudowy na drewnianą i murowaną można orientacyjnie wiązać z podziałem wiekowym na zabudowę w cudzysłowie „starą” i „nową”. Granicę wiekową między zabudową starą i nową można przyjąć na przełom lat 50-tych i 60-tych, tabela 7. W uwarunkowaniach historycznych gminy Horyniec-Zdrój, wyniszczonej trwającymi do roku 1947 r. działaniami UPA, większość zabudowy drewnianej pochodzi z lat 1947-1960, powstałej w ramach odbudowy zniszczeń z najbardziej dostępnego budulca, jakim było drewno. Zabudowa drewniana w granicach: 30% prezentuje dobre stany techniczne, w 50% średnie, a w 20% złe i bardzo złe.

Tabela 4. Konstrukcja zabudowy mieszkaniowej gminy Horyniec-Zdrój w skali sołectw

Lp.	sołectwo	konstrukcja zabudowy				razem
		drewniana		murowana		
		mieszkań	[%]	mieszkań	[%]	
1.	Horyniec-Zdrój	97	19,4	402	80,6	499
2.	Dziewięcierz	18	22,5	62	77,5	80
3.	Krzywe	6	33,3	12	66,7	18
4.	Nowe Brusno	48	37,3	112	62,7	150
5.	Nowiny Horynieckie	24	54,5	17	45,5	44
6.	Podemsczyzna	22	30,1	51	69,9	73
7.	Polanka Horyniecka	11	36,7	19	73,3	30
8.	Prusie	13	28,9	32	71,1	45
9.	Radruż	18	31,6	39	68,4	57
10.	Werchrata	34	17,9	156	82,1	190
11.	Wólka Horyniecka	33	35,1	61	64,9	94
12.	Ogółem mieszkań	326		938		1 280

Źródło: Podstawowe informacje ze spisu powszechnego..op.cit.

W wymiarze kierunkowym należy przyjąć, że około 60 - 70% istniejącej zabudowy drewnianej ulegnie wymianie na nową, między innymi z uwagi na fakt, że zabudowa drewniana prezentuje niski standard użytkowy, a murowana wyższy.

Oświata i wychowanie

W miejscowości Werchrata zlokalizowana jest 6-klasowa Szkoła Podstawowa, która ma charakter środowiskowy. Zajęcia dydaktyczno wychowawcze prowadzone są przez w pełni wykwalifikowaną kadrę pedagogiczną. Uczniowie od klasy IV uczą się 2 języków obcych : j. angielskiego i j.

rosyjskiego, natomiast od kl. "1" do kl. III j. angielskiego. Korzystają z dobrze wyposażonej pracowni komputerowej, Internetu oraz 2 bibliotek: ze szkolnej bibliotek z czytelnią

Statystyka szkoły:

- 6 pełnozatrudnionych nauczycieli
- 3 niepełnozatrudnionych nauczycieli
- szkoła liczy 6 oddziałów
- 51 uczniów
- przy szkole funkcjonuje świetlica
- w szkole jest 6 sal lekcyjnych, mini pracownia komputerowa, zastępcza sala gimnastyczna, biblioteka, kuchnia.

Fot. 17 Szkoła Podstawowa w Werchracie

Zdrowie i opieka społeczna

Na terenie gminy znajdują się dwa ośrodki zdrowia zlokalizowane w Miejscowości Horyniec – Zdrój oraz dwie apteki. Specjalistyczny oddział opieki medycznej dla mieszkańców gminy znajduje się w Lubaczowie. Na terenie Gminy działa także Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej a także Środowiskowy Dom Samopomocy

Kultura

W Werchracie znajduje się filia biblioteki gminnej w Horyńcu Zdroju oraz biblioteka szkolna wraz z czytelnią w których znajduje się 10631 woluminów w tym:

- 4686 dla dorosłych
- 2527 dla dzieci
- 3418 literatura fachowa, poradniki, słowniki,

Inną instytucją zajmującą się rozpowszechnianiem kultury na terenie miejscowości Werchrata jest Wiejski Dom Kultury do dyspozycji nie tylko młodego pokolenia ale także starszych mieszkańców miejscowości, którzy chętnie gromadzili się w nim. W budynku WDK odbywały się lokalne imprezy, zebrania mieszkańców, swoją siedzibę miało koło gospodyń wiejskich był on miejscem spotkań lokalnej społeczności. W obecnej chwili mimo wzniesłego budynku WDK nie spełnia swojej roli. Budynek znajduje się w fatalnym stanie technicznym, nie spełnia norm i przepisów budowlanych a także Rozporządzenia MI o efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej. Wewnątrz także nie jest dostosowany do swojej zaplanowanej funkcji. Mimo bardzo korzystnej lokalizacji (w samym centrum miejscowości przy drodze głównej), bardzo dobrego dojazdu oraz posiadanego terenu wokół budynku, WDK wymaga gruntownego remontu, przebudowania i dostosowania do obecnych standardów oraz przyjętych norm i przepisów, tak aby mógł w pełni funkcjonować i spełniać swoją społeczno – kulturalną rolę w miejscowości. Obok Wiejskiego Domu Kultury jest również boisko z którego korzystają uczniowie szkoły jak i mieszkańcy wsi ono także na

chwile obecną nie spełnia do końca swojej funkcji i wymaga odnowienia i przystosowania.

Fot. 18 Budynek Wiejskiego Domu Kultury w Werchracie

W Werchracie działa Koło Gospodyń Wiejskich, w którym można podejmować różne inicjatywy kulturalne a także Ochotnicza Straż Pożarna .

Odbywają się tu także różnego rodzaju imprezy okolicznościowe, kiermasze i festyny.

4. Komunikacja

Elementem nadrzędnym całego układu w Gminie Horyniec – Zdrój jest droga wojewódzka nr 867 Sieniawa -Hrebenne, przez: Oleszyce - Lubaczów - Horyniec Zdrój - Werchratę - Prusie. Długość drogi w obszarze gminy wynosi

23,793 km - na odcinku Prusie-Hrebenne droga ma charakter gruntowej i jest całkowicie nieprzejezdna. Podstawowym mankamentem funkcjonalnym drogi w obszarze gminy (oprócz w/w nieprzejezdnego odcinka do Hrebennego jest jej przebieg przez centrum uzdrowiska Horyniec - Zdrój i wynikający stąd dezyderat planistyczny budowy obwodnicy uzdrowiska.

W aspekcie urbanistycznym ramy układu drogowego miejscowości Werchrata tworzą ciągi funkcjonalne 2 dróg -

- wojewódzka nr 867 Sieniawa - Horyniec Zdrój - Werchrata - Hrebenne,
- powiatowa nr 348 Narol - Wola Wielka - Werchrata,

Układ w/w dróg wiąże ze sobą 3 ośrodki gminne w woj. podkarpackim : Narol, Cieszanów i Horyniec-Zdrój oraz 2 w woj. lubelskim : Bełzec i Lubycza Królewska, stanowiące bazy wypadowe w Roztocze Wschodnie dla ruchu turystycznego.

5. Infrastruktura techniczna

Energetyka

W miejscowości Werchrata dystrybucją energii elektrycznej i obsługą odbiorców zajmuje się Rejon Energetyczny Jarosław, który wchodzi w skład Zamojskiej Korporacji Energetycznej S.A. w Zamościu.

Miejscowość zasilana jest siecią elektroenergetyczną średniego napięcia 15 kV. Ciągi liniowe tworzą układ magistralno-rozgałęźny, wyprowadzony ze stacji transformatorowych 110/15 kV (GPZ), zlokalizowanych na terenie gminy i sąsiednich powiatów Lubaczowski, Tomaszowski

Linie magistralne rozgałęziają się doprowadzając napięcie do stacji transformatorowych 15/0,4 kV, rozprowadzane dalej do odbiorców.

Układ elektroenergetyczny Werchraty obejmuje 2 niezależne od siebie układy: regionalny i lokalny.

Układ regionalny obejmuje:

- istniejącą linię wysokiego napięcia WN 110 kV relacji Tomaszów Lub. – Jarosław, która po drodze zasila GPZ 110 / 15 kV Lubaczów - stanowiący podstawę układu elektroenergetycznego powiatu lubaczowskiego,
- projektowaną linię najwyższych napięć NN 400 kV relacji Widelka k/Rzeszowa - Zamość o ustalonej trasie przebiegu w jednym korytarzu ochronnym z linią WN 110 kV Tomaszów Lub. - Jarosław.

Układ lokalny tworzą:

- napowietrzna linia średniego napięcia SN 15 kV (z odgałęzieniem do stacji trafo) wprowadzanych w obszar gminy Horyniec – Zdrój z terenu: gm. Lubaczów, Cieszanów, Narol.
- tzw. punkt odłącznikowy linii SN 15 kV w Horyńcu - Zdroju, usprawniający sterowanie przesyłem energii elektrycznej na terenie gminy,
- system kilku stacji trafo 15 / 04 kV,
- sieć niskiego napięcia nn 220 / 380 V.

Dostarczanie Ciepła

Na terenie gminy Horyniec – Zdrój , niemal wszystkie obiekty ogrzewane są z wykorzystaniem indywidualnych kotłowni. Istnieją dwie sieci ciepłownicze lokalne (osiedlowa przy osiedlu na ul. Sobieskiego i szkolna łącząca dwie palcówki oświatowe i Hale sportową) Największe kotłownie posiadają obiekty użyteczności publicznej .Głównym paliwem stosowanym w większych kotłowniach w gminie jest węgiel i olej opałowy . W miejscowości Werchrata wszystkie obiekty ogrzewane są z własnych lokalnych kotłowni w których wykorzystuje się węgiel i drewno.

Dostarczanie wodna

Aktualny stan zaopatrzenia mieszkańców gminy w wodę jest zróżnicowany - od pełnego zwodociągowania układów osadniczych, po studnie kopane.

Miejscowość Werchrata posiada fragmentarycznie rozwiązane zagadnienie zaopatrzenia mieszkańców w wodę za pomocą systemu wodociągowego. Przy byłym zakładzie rolnym Agencji Nieruchomości Rolnej wykonane są 2 studnie

wiercone o łącznej wydajności 33,5 m³/h (ujmujące wodę z utworów kredowych) oraz hydrofornia. Ujęcie nastawione było na zasilanie w wodę zakładu rolnego i istniejącego przy nim osiedla mieszkaniowego, a docelowo całej wsi Werchrata. Reszta mieszkańców jest zaopatrywana w wodę wyłącznie w oparciu o indywidualne studnie wiercone i kopane

Woda ujmowana jest z pokładów 3-ciorzędowych i w stanie surowym praktycznie bez konieczności uzdatniania, prezentuje b. dobrą jakość odpowiadającą wymaganiom stawianym wodzie pitnej.

Z uwagi na dużą izolacyjność nadkładu nad warstwą wodonośną nie wymagane jest wprowadzanie znaczących ograniczeń w postaci Strefy Ochrony Pośredniej Zewnętrznej . Sprowadzają się one do wymogu opracowania przy lokalizacji inwestycji szczególnie szkodliwych dla środowiska w rozumieniu przepisów Rozporządzenia MOŚZNiL z dnia 13.05.95 oceny oddziaływania na środowisko oraz zakazu prowadzenia na terenie strefy prac sejsmicznych. Projektowane zagospodarowanie terenu w dotychczasowym Miejscowym Planie Ogólnym Gminy Horyniec – Zdrój nie koliduje ze strefą wodonośną.

Usuwanie ścieków

Zagadnienie odprowadzania i oczyszczania ścieków na terenie gminy jest nierozwiązane kompleksowo z wyjątkiem Horyńca - Zdroju.

Konkretne działania związane z kompleksowym uregulowaniem gospodarki ściekowej podjęto jedynie na terenie Horyńca Zdroju, z uwagi na jego funkcję uzdrowiskową oraz

Na terenie miejscowości Werchrata działa oczyszczalnia ścieków przy szkole podstawowej oraz osiedlu bloków po byłym PGR , w gospodarstwach indywidualnych zlokalizowane są przydomowe szamba, które zgodnie z prawem lokalnym w gminie obsługiwane są przez spółkę „ usługi komunalne” w Horyńcu – Zdroju

Usuwanie odpadów

W miejscowości Werchrata jak i w Gminie Horyniec – Zdrój brak jest składowiska odpadów komunalnych. Istniejące składowisko zostało zamknięte. Zbiórka odpadów bytowych prowadzona jest przez spółkę „ Usługi komunalne” , która wywozi je na składowisko odpadów w miejscowości Młyny Gmina Radymno.

W miejscowości jest także prowadzona selektywna zbiórka odpadów komunalnych , segregowane odpady odbierane są od mieszkańców i dostarczane do zakładu komunalnego w Jarosławiu.

System gazowniczy

Aktualnie Gmina Horyniec – Zdrój jest na etapie budowy gazociągu i wykorzystania gazu dla potrzeb komunalnych i bytowych mieszkańców. Północno-zachodnim obrzeżem gminy przebiega tranzytem gazociąg przesyłowy Szczutków - Komarów (woj. lubelskie) CN 6,4 MPa, stanowiący podstawę zasilani układów gazowniczych kilku gmin lubaczowskich i lubelskich.

Władze samorządowe opracowały Program Gazyfikacji Gminy przewidujący:

- gazyfikację ok. 80% terenów osadniczych gminy, z wyjątkiem strefy północnej obejmującej Werchratę, Prusie, Dziewięcierz i Moczary. lokalizację gminnej stacji redukcyjno-pomiarowej na obrzeżu Horyńca-Zdroju w przysiółku Świdnica, zasilanej z gazociągu przesyłowego Szczutków -Komarów.

W chwili obecnej trwają prace nad budową gazociągu i dostarczeniem gazu do większych ośrodków i odbiorców w miejscowości Horyniec - Zdrój.

Telekomunikacja

W miejscowości funkcjonuje sieć telekomunikacyjna. Głównym operatorem sieci stacjonarnej jest Telekomunikacja Polska S.A. Centrala rejonowa znajduje się w Lubaczowie.

W Werchracie znajduje się jeden z masztów linii radiowej. Pozostałe zlokalizowane są w innych miejscowościach Gminy.

Mieszkańcy Werchraty mogą korzystać również z telefonii komórkowej, gdyż obszar gminy Horyniec - Zdrój znajduje się w zasięgu stacji bazowych zlokalizowanych na terenach własnych oraz sąsiednich gmin.

6. Gospodarka i rolnictwo

W miejscowości Werchrata nie ma większych zakładów przemysłowych ani działalności gospodarczych. Na terenie gminy nie działają podmioty gospodarcze znaczące w skali kraju lub województwa. Zaliczyć je można do małych i mikro przedsiębiorstw.

Specyfikę podmiotów gospodarczych działających na terenie gminy przybliżają zamieszczone poniżej tabele 5 i 6

Tabela 5. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON wg sektorów własności

sektor	własność	gm. Horyniec - Zdrój		powiat lubaczowski	[%] gmina na tle powiatu
		liczba	[%]		
publiczny	państwowa	2	1,3	31	6,4
	komunalna	10	6,7	104	9,6
prywatny	krajowa	138	92,0	1 963	7,0
	zagraniczna	-	-	3	-
ogółem:		150	100,0	2 101	7,1

Źródło: Roczniki statystyczne województwa podkarpackiego

Tabela 6. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON wg wybranych sekcji.

sekcja	gm. Horyniec - Zdrój		powiat lubaczowski	[%] gmina na tle powiatu
	liczba	[%]		

Przemysł	15	12,7	241	6,2
Budownictwo	14	11,9	195	7,2
Handel i naprawy	56	47,4	857	6,5
Transport - gosp. magazynowa – łączność	5	4,2	99	5,0
Obsługa nieruchomości i firm	10	8,5	147	6,8
Edukacja	4	3,4	70	5,7
Ochrona zdrowia i opieka soc.	14	11,9	124	11,3
Ogółem:	118	100,0	1 733	6,8

Źródło: Roczniki statystyczne województwa podkarpackiego

Analiza przytoczonych danych prowadzi do następujących konkluzji:

- zdecydowany prym w gminie wiodą podmioty prywatne, które stanowią ponad 90% ogółu zarejestrowanych podmiotów,
- podmioty gospodarcze gminy Horyniec – Zdrój stanowią ok. 7% ogółu podmiotów zarejestrowanych na terenie powiatu lubaczowskiego. Wielkość ta jest zbieżna z liczbą podmiotów gospodarczych rejestrowanych w innych gminach powiatu (z wyjątkiem ośrodka miejskiego Lubaczów skupiającego ponad 40% ogółu podmiotów powiatu.),
- zdecydowanie prym pod względem branżowym wiodą handel i usługi , grupujące blisko 50% wszystkich podmiotów gospodarczych działających na terenie gminy oraz lecznictwo uzdrowiskowe z uwagi na wielkość zatrudnienia.

Specyfikę struktury agrarnej rolnictwa gminnego i jego pozycja dobrze oddaje porównanie ze strukturami powiatu lubaczowskiego i woj. podkarpackiego w poszczególnych segmentach agrarnych. Tabela 7

Tabela 7. Struktura gospodarstw rolnych gm. Horyniec- Zdrój na tle powiatu lubaczowskiego i woj. Podkarpackiego.

Areal gospodarstwa w ha	liczba gospodarstw w gminie	[%] udziału		
		gmina	pow. Lubaczów	województwo podkarpackie
1 –5	460	63.8	57,0	82,3
5 - 10	218	30.2	36,8	15.6

pow. 10	43	6,0	6,2	2,1
Ogółem:	721	100,0	100,0	100,0

Źródło: Podstawowe informacje ze spisu powszechnego.

Strukturę agrarną gospodarstw rolnych w miejscowości można oceniać, jako:

- korzystniejszą od jeszcze bardziej rozdrobnionej struktury województwa podkarpackiego,
- porównywalną ze strukturą całego powiatu lubaczowskiego.

Generalnie jednak struktura rolnictwa gminnego jest niekorzystna o czym świadczy średni areal przypadający na gospodarstwo rolne - kształtujący się na poziomie 6,5ha – 7 ha.

Z rozdrobnienia struktury agrarnej gminy wynika szereg aspektów społeczno-ekonomicznych:

- tradycyjny - wielokierunkowy profil produkcji rolnej gospodarstw nastawionych na samo konsumpcję,
- nadwyżka siły roboczej (ukryte bezrobocie) - szczególnie po zwolnieniach w latach 90-tych dużej grupy rolników dwuzawodowców.

IV. OCENA MOCNYCH I SŁABYCH STRON MIEJSCOWOŚCI W KTÓREJ BĘDZIE REALIZOWANA OPERACJA

Kierując się zasadami przyjętymi dla kreowania strategii w otoczeniu biznesowym lub samorządowym postanowiono również w przypadku wsi Werchrata posłużyć się bardzo wygodnym narzędziem planistycznym, jakim jest analiza SWOT. Jest to analiza mająca na celu przeprowadzenie inwentaryzacji zasobów oraz ustalenie słabych i mocnych stron miejscowości oraz najbliższego otoczenia społeczno-gospodarczego, infrastrukturalnego i przyrodniczego, które przekłada się bezpośrednio na szanse i/lub zagrożenia wsi w okresie perspektywicznym.

Praca nad analizą SWOT miejscowości Werchrata w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego związanego z przeprowadzeniem diagnozy sytuacji wsi, pozwoliły na uzyskanie opinii, spostrzeżeń, wniosków i uwag odnośnie stanu wyjściowego. Zdobyta wiedza umożliwiła przeprowadzenie dyskusji na temat wewnętrznych atutów, możliwości i pozytywnych cech miejscowości Werchrata umożliwiających podejmowanie skutecznych działań służących rozwojowi społeczno-gospodarczego.

Wiele uwagi poświęcono także czynnikom hamującym tę działalność. Dyskusja na temat pozytywnego i negatywnego wpływu otoczenia zewnętrznego na proces tworzenia warunków do wzrostu konkurencyjności regionu wiejskiego dotyczyła określenia okazji, możliwości i szans oraz zagrożeń związanych z planowaniem, organizacją, zarządzaniem, a zwłaszcza finansowaniem działań ze środków zewnętrznych w tym z Unii Europejskiej.

Analiza SWOT

Silne strony	Słabe strony
→ Korzystne położenie przygraniczne i walory krajobrazowe. → Obiekty i tereny historyczne. → Dobrze rozwinięta sieć elektroenergetyczna i telefoniczna. → Czysta i zadbana wieś. → Położenie miejscowości w pobliżu drogi krajowej oraz drogi wojewódzkiej → Istnieje i działa OSP. → Aktywność kulturalna dzieci i młodzieży. → Potencjał ludzki. → Dostęp do oświaty (Szkoła Podstawowa). → Czyste środowisko (powietrze, gleba). → Organizowane cyklicznie zawody sportowo-pożarnicze. → Istniejący kościół wraz z zapleczem oazowo - wypoczynkowym .	→ Brak inwestorów wewnętrznych (sponsorów). → Brak promocji wsi, nie wykorzystanie istniejących walorów naturalnych, kulturowych i położenia gminy. → Niski poziom dochodów własnych gminy. → Niski poziom zagospodarowania obiektów kulturalnych. → Niedostateczne rozwinięta infrastruktura kulturalna. → Brak ciągów pieszych, zły stan nawierzchni dróg. → Brak ofert na zagospodarowanie wolnego czasu dla młodzieży i dorosłych. → Brak zadaszenia i oświetlenia trybun, zaplecza bazy sportowo-rekreacyjnej. → Brak kanalizacji, sieci gazowej. → Brak ścieżki rowerowej i pobocza. → Niezadawalający stan techniczny miejsca do spotkań mieszkańców wsi. → Nienajlepszy stan techniczny dróg.

Szanse	Zagrożenia
→ Rozwój ruch przygranicznego. → Rolnictwo – zdobyte doświadczenia. → Uzyskanie środków zewnętrznych. → Wykorzystanie istniejących terenów i bazy sportowej i kulturowej. → Zainteresowanie miejscowych przedsiębiorców rozwojem wsi. → Rozwój oświaty i społeczeństwa informacyjnego. → Rozwój przedsiębiorczości na terenach wiejskich i drobnej wytwórczości.	→ Zmniejszające się bezpieczeństwo publiczne. → Brak opłacalności produkcji rolnej. → Położenie miejscowości z dala od większych miast i ośrodków. → Brak środków zewnętrznych (wojewódzkich, krajowych, unijnych). → Brak środków na rozbudowę infrastruktury (zła kondycja finansów publicznych). → Bezrobocie w regionie. → Brak stabilnego prawa gospodarczego. → Wysokie podatki.

V. OPIS PLANOWANYCH ZADAŃ INWESTYCYJNYCH I PRZEDSIĘWZIĘĆ AKTYWIZUJĄCYCH SPOŁECZNOŚĆ LOKALNĄ

1. Opis planowanych przedsięwzięć

OBSZAR STRATEGICZNY: **INFRASTRUKTURA TECHNICZNA**

CELE STRATEGICZNE:

1. Rozbudowa infrastruktury.
2. Poprawa warunków życia mieszkańców..
3. Zaspokojenie potrzeb mieszkańców.

DZIAŁANIA DO REALIZACJI:

1. Przebudowa Wiejskiego Domu Kultury w Werchracie z przystosowaniem do pełnienia współczesnych funkcji
2. Budowa nowego oraz modernizacja istniejącego oświetlenia ulicznego
3. Remont budynku Kościoła parafialnego wraz z ogrodzeniem
4. Budowa oraz modernizacja ciągów pieszych
5. Modernizacja dróg
6. Remont przystanków autobusowych.

OBSZAR STAR TEGICZNY: *ROZWÓJ GOSPODARCZY*

CELE STRATEGICZNE:

1. Restrukturyzacja rolnictwa.
2. Poszukiwanie rynków zbytu dla rolników.
3. Rozwój przedsiębiorczości.
4. Pozyskiwanie inwestorów zewnętrznych.
5. Aktywne uczestnictwo mieszkańców w życiu gospodarczym.

DZIAŁANIA DO REALIZACJI:

1. Organizowanie kursów, doradztwa dla rolników.
2. Inicjowanie tworzenia się nowoczesnych organizacji producentów i przedsiębiorców.
3. Doradztwo dla osób zakładających własną działalność.
4. Promocja oraz rozwój producentów tradycyjnej i tzw. „zdrowej żywności”.
5. Rozwój usług dla rolnictwa.
6. Promocja rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, wykorzystujących lokalny potencjał.
7. Utrzymanie i wspieranie rozwoju usług i przemysłu małej skali

OBSZAR STRATEGICZNY: *ROZWÓJ OCHRONY ŚRODOWISKA*

CELE STRATEGICZNE:

1. Rozbudowa infrastruktury dla zapewnienia dobrego stanu środowiska naturalnego.
2. Uporządkowana gospodarka ściekowa.

DZIAŁANIA DO REALIZACJI:

1. Budowa sieci wod-kan wraz z oczyszczalnią ścieków.
2. Gazyfikacja wsi.
3. Udrożnienie rowów melioracyjnych.
4. Edukacja ekologiczna mieszkańców, zachowanie dobrego stanu ekologicznego.
5. Likwidacja dzikich wysypisk śmieci.
5. Zalesianie nieużytków, gleb o niskich klasach bonitacyjnych.
6. Zachowanie i odtwarzanie walorów krajobrazowych.

OBSZAR STRATEGICZNY: *ROZWÓJ SPOŁECZNY / KULTURA*

CELE STRATEGICZNE:

1. Rozwój strefy społecznej.
2. Wszechstronny rozwój dzieci i młodzieży.
3. Tworzenie centrów kulturalnych i sportowych.
4. Promowanie szczególnie zdolnej młodzieży.
5. Wzrost poziomu życia mieszkańców.

DZIAŁANIA DO REALIZACJI:

1. Zagospodarowanie terenu pod boisko sportowe i plac zabaw
2. Tworzenie warunków do rozwoju kultury i sportu.
4. Ochrona zdrowia mieszkańców , działania profilaktyczne.
5. Kontynuacja i kreowanie nowych imprez kulturalnych i sportowych.
6. Wzrost poziomu bezpieczeństwa publicznego.

OBSZAR STRATEGICZNY: **ROZWÓJ TURYSTYKI I REKREACJI**

CELE STRATEGICZNE:

1. Wykorzystywanie walorów turystycznych, przyrodniczych.
2. Kształtowanie infrastruktury sprzyjającej turystyce.
3. Rozwój turystyki.

.

DZIAŁANIA DO REALIZACJI:

1. Prace konserwatorskie na obiektach zabytkowych – cmentarz, ruiny bazylianów
2. Remont i urządzenie cmentarza wojennego z czasów I wojny światowej
3. Budowa ścieżek przyrodniczo – kulturowych, rowerowych, szlaków pieszych
3. Promocja Zabytków i walorów turystycznych.
4. Promocja historii i kultury miejscowości Werchrata.
5. Pielęgnacja walorów przyrodniczo-krajobrazowych,

2. Szacunkowy koszt i harmonogram realizacji zadań

Lp.	Nazwa zadania inwestycyjnego	Szacunkowy koszt [zł]	Termin realizacji
1.	Przebudowa WDK w Werchracie z przystosowaniem do pełnienia współczesnych funkcji	1 500 000,00	2013-2014
2.	Budowa sieci wod-kan wraz z oczyszczalnią ścieków	4 000 000,00	2015-2016
3.	Budowa chodników i ciągów pieszych	50 000,00	2017-2020
4.	Przebudowa oświetlenia	40 000,00	2016-2018
5.	Odbudowa nawierzchni dróg gminnych na terenie miejscowości	70 000,00	2016-2020
6.	Budowa placu zabaw.	20 000,00	2017
7.	Budowa infrastruktury sportowej – boisko do piłki nożnej, siatkówki, koszykówki.	10 000,00	2015-2016
8.	Prace konserwatorskie na obiektach zabytkowych – cmentarz, ruiny bazylianów	8 000,00	2016-2018
9.	Budowa miejsc postojowych i parkingów	20 000,00	2015-2020
10.	Remont Kościoła Parafialnego wraz z ogrodzeniem	120 000,00	2019
11.	Budowa kaplicy na Szlaku Św. Brata Alberta	700 000,00	2014-2020
12.	Rozbudowa infrastruktury turystycznej, oznakowanie, tablice informacyjne	10 000,00	2015-2018

3 Uzasadnienie realizacji zadań

Realizacja wybranego zadania „**Przebudowa Wiejskiego Domu Kultury w Werchracie do pełnienia współczesnych funkcji**” przyczyni się do podniesienia standardu życia jej mieszkańców. W pełni działający WDK pozwoli doskonale zagospodarować czas młodzieży, nawiązywać i umacniać więzi międzyludzkie, służyć integracji społeczności lokalnej, większemu zaangażowaniu w sprawy wsi a także pomoże kultywować tradycję i rozwijać kulturę. Wyremontowany WDK stanie się doskonałym miejscem i zapleczem do przeprowadzania imprez kulturalnych, lokalnych wydarzeń oraz przyczyni się do wzrostu rozwoju organizacji społecznych. Nie bez znaczenie będzie tu także podniesienie estetyki miejscowości.

Zakończenie

Przedstawiony Plan Odnowy Miejscowości Werchrata zakłada realizację kilku zadań w okresie najbliższych siedmiu lat, których istotą jest pobudzenie aktywności środowiska lokalnego oraz stymulowanie współpracy na rzecz rozwoju i promocji wartości związanych z miejscową specyfiką. Realizacja wybranego zadania spowoduje, że Werchrata stanie się atrakcyjniejszym miejscem zamieszkania.

Plan Odnowy Miejscowości Werchrata jest dokumentem o charakterze planowania strategicznego, który Stawarza możliwości aktualizacji w zależności od potrzeb mieszkańców i stanu realizacji zadań.

Wdrożenie Planu Odnowy Miejscowości rozpocznie się poprzez wprowadzenie go w życie uchwałą Rady Gminy Horyniec – Zdrój . Wdrożenie Planu zaleca się Wójtowi Gminy Horyniec – Zdrój oraz Radzie Sołectkiej miejscowości Werchrata.